

مهکتب و پیره نه نکیمان هه بوو ئه ویشیان له گهڵ خستین که له وێ خواردن و شیوو کولمان بۆ جێبهجێ بکا. ئه مامۆستایانهی له گوندی دهرسیان پێ دهکوتین قوسوریان به لیدانمان نهدکرد. به شوولکی ئه ره له بهری دهستیان ده داین و واده بوو سه ری قامکم رادهگیرا و کیم و هه وای لی ده هات و له مائی هه ویریان لی ده به ست ده یانگوت: ته ری مه که هه تا چاک ده بی. له مامۆستایانه یه کیان مامۆستا نه جمه دین زۆر عه مه لئ بوو، نزیک ته پ و تۆز هه ره نهده که وت و له به ری هه لده هات، منیش که وتبوو مه سه ره فیله که ی ئه گه ره ده هات لیمدا، چه پۆکیکم به سه ره حه سیری حو جه ره که داده داو تۆزی لی بایند ده بوو ئه ویش له ترسی تۆزه که پاشه و پاش ده کشاوه و نه جاتم ده بوو.

روژیک که گوئی لیگرتم و دهر سه که م ره وان نه کردبوو هه تا من وه خۆ که وتم بۆ هه لاتن ئه و گه یشته سه رم و دایگرتم به شوولکان ناچار به پهنجه ره ی حو جه ره که دا خۆم هاو یشته ده ره ی که زۆریش گه ره نه بوو. نه نکم له به ره کانی به ره ده رکی مائی راوه ستابوو ئه گه ره دیتی من هه لدیم ، گوئی: ئه و چه پیه که ره؟ بۆ هه لدیی؟ کوتم ئه وه مامۆستا لیم ده دا . هات به ره ده رکی حو جه ره ی پێ گرت هه تا توانی به سه ریدا قیزاندا. ئه و بۆ وا له و فه قیره ده که ی ؟ چما من کورم بۆتو گه ره مکر دوه هه موو روژی دارکاری بکه ی؟

مامۆستا خواخوا ی بوو له چنگ پیریزنی نه نکم رزگاری بی ، ئه وه فه رهنگی ئه وده م بوو جا تو پیت باش بی یان پیت باش نه بی.

ئه و نه که ی ئه مه که م ته که مه ری کی هه بوو به شو انکاره ی ده دا ، هه موو جار ئه گه ره کا ور و خوری و به رگنه که یان بۆ ده فرۆشت و پارمه کیان بۆ ده هیناوه نه یه ده زانی بی نه ژمیرئ ، یان من یان کوره کانی تر یه کیانی بانگ ده کرد ده یگوت و به ربه زانه ئه و پارچه نه ده ، ئه مه ش بۆمان ده بژارد و ده مانداوه ئه ویش پارمه که ی له پریسه که یه که ده به ست و له پیتش چاوی ئه مه هه لئیاو یشته سه ره ره فه ی ژوو ره که که ئه مه ده ستی نه که یی و ده یگوت: ها، ئیدی که س له وئ ده ستی نایگاتی ، هه ره ئه و ده رو یشته خوارئ ده سته نوینه کانمان له سه ره یه که داده نا و ده چوینه سه ره ی و پریسه که مان ده هینا خوار به شی خۆمان بۆ جگین و که لایه ن پارمان لی ده ره هینا و ئه وی ترمان له وئ داده ناوه ، دواییش نه یه ده زانی چه ندی لی ده ره اتوه و هه ره به ئه مه ی ده گوت و مرن بۆم بژمیرن بزانه چهنده.

من هینتا زۆر مندال بووم و له گوند ده مخویند که حاجی سما یلا غای (برام) ده ستخه تی سه خه تخوشی مو کوریانی پیدام که مه شه قیان له به ره بکه م ، یه کیان خه تی ئه میر نیزامی گه رووس ، یه کیان خه تی مه لی کولکه لام ناویک ، و سه یه مه میان له به ره نه ماوه. له وان یه کیان فه رمانی کی میری بوو که بۆ پیزانین و به رزکردنه وه ی په لی سه رتیپ فه راش باشی له نه یاله تی کوردستان، سه نه ره چوو بوو. خه ته که له راده به ده ره جوان بوو . من ئه و خه ته به نه رخانم له گه ل شه هاده ی مه که تب و چه ند وینه ی به نه رخی زه مانی مندالی خۆم هه ره هه لگر تیبوو هه تا تووشی ده ره به ده ری بووم و دوای نه مزانی چیان به سه ره هات.

هه ره ئه و سه ره ده م بوو که حاجی سما یلا غا زۆر جار له سه فه ری مه باباد شیعه ری مه لا ماره ی کۆکه یی له گه ل خۆی دیناوه و دهیدا به من ده یفه ره موو له ده فه ره ی کدا کۆیان بکه وه با بز نه بن. من ئه و شیعه رانه م هه موو به ری ک و پنی که له ده فه ره ی کدا نووسی هه موو هیندیان پیدا چوو مه وه به شی زۆریانم له به ره کردبوو ، هینتا له به ریم نه چوونه وه. هه تا له گوند بووم ئه و ده فه ره له ناو کتیی خانه بچوو که که ی دیوه خاندا بوو ، دوای ئه ویش بز بوو.

نازانم مه لا ماره کۆکه یی که شاعیری کی گه ره ی کلاسیکی هاو چه رخی مه باباده تا چه راده یه که بۆ خوینه ره ناسراوه که له وای وه فای له هه موو شاعیریانی تری مو کوریان به ناوبانگ تر بوو ، شیعه رکانی که به شی زۆریان کۆمه لایه تی و جار جار ره خه نه بوون نه که سیاسی ، هه ره چه ند له زه مانی پادشایه تی حه مه ره زا، زه مانی خنکاندن و ده ست به زاری کورداگرتن بوو به لام سه ره رای ئه وش له کو تن نه ده وستا و نووسینه کانی هه تا بلئی به رز و له ناو کۆمه ل دا به ره بوون و ده ست به ده ست ده رو یشتن و بی په رواش هیرشی ده ره ده سه ره هه ره که س که خۆی ویستبای، جا ، چه عه شایر و چه شارستانی. له پارچه شیعه ری کی فارسیدا که ئه وده م زۆر ده نگی دا وه شه شیوه یه کی زۆر ئه دیبانه و بی پیچ و په نا که س نه ما له هۆزه کانی دیبو کری، مانگور، مامه ش ، به گزاده، گه ورک، نه یه او یته ی که سه رم تای ئه و هیر شه وا ده ست پیده کا:

در کار او نه چون و چرا نه ره سوأل

سبحان من یه میت و یحی و لایزال

اثبات می کند که خداوند ذوالجلال

اصناف خلق مختلف الطبع والمثال

بر صفحه وجود و عدم خود قلم کش است

دیوانی چاپکراوی ئه شاعیره گهوره نازانم هه من نه مدیوه میان چاپ نه کراوه که یه دهم چئ که سی وای نه بووبی خوی پیوه ماندوو کا و ئه ویش وهک زور که سی تر و مجاغ کویر بی، به لام ئه گهر بلین ئه و مجاغ کویر بووبی خو کومهل هه مووی هه و مجاغ کویر نه نه هیلن ئه زیانه گهوره له فهر ههنگی کورد بکهوئ و شوینه وار مکهی له ناو بچئ.

زور باشم له بیر ماوه ماموستای ئه کاته مان کابرایهک بوو به ناوی میرزا رحیم ئاسهف که یاخوا ئه گهر ماوه خوی گهوره بهخته موری و ته منی دریزی پی بدا و ئه گهر نه شما و به خوی ایه تی خوی لئی خوش بی، روژیک چوو مه دره مه دیتیم مه لا سألحی کتیب فروش باری کتیبه کانی له من سبیه مری داره کانی پشت هوزی ناوایی خسته و. (مه لا سألح خهلکی ئه و دیو ناوچهی سلیمانی بوو، هه موو سالی جاریک دوو جار باری و لآخیک کتیبی ده هینا ناوچهی ئیمه بو فروشتن و له بهر ئه وه که زور هاتو چۆی ده کرد بو هه موو لایهک ناسراو بوو)

له لای مه لا سألح دانیشتم سهیری کتیبه کانم کرد، له ناویان دا جزوه یه کی بچووک هه بوو لئی نوسرا بوو (پندنامه ی عطار) ، که لیکم کرده هه مووی شیعر بوو، هه وک له ناوه که شی دیاره هه مووی په ند و ئاموژگاری، نه مزانی بوچی ئه و جزوه و سهرنجی منی راکیشا و چاوی منی گرت، و بیستم بیکرم مه لا سألح کوتی نرخی 5 قرانه. گوتم باشه دهم چم پاره ت بو دینم، چووم پارم هینا به لام هه تا هاتمه مه لا سألح باری لینا بوو، رویشتبوو، پرسیم بوکبه لچه لچه و، گوئیان بولای خوارئ، به غار به واید رویشتم، له خوار باغه کانی بهر دئ گرتمه وه. گوتم: هاتووم بو کتیبه که، مه لا سألح له گهل ئه وش بار کرده وه لئانه وهی له بهر گران بوو دیسان دلی نه شکانم، باره کهی کرده وه کتیبه که ی پندام، ئیتر خانی بووم. من له کتیبی دهرس به لاوله هچی ترم نه دیوو، چهنم پی سهیر بوو کتیبیک له هه ول تا ناخری هه مووی هه لبه ست بی و هچی تری تیدا نه بی، قه تم شتی و نه دیوو، ئیتر له و روژمه کارو پیشم بوو به خویندنه وهی ئه و کتیبه به چه شنیک وای که هه مووم له بهر کردبوو، ئه گهر له ریگه ش دهر ویشتم له بهر خو مه وه ئه و شیعرا نه م دمویندنه وه ئیسته ش له و شیعرا نه هیندیکیانم له بهر مکه سهر ماته که ی به و هه لبه سه ته ده ست پنده کا:

دلا گر خردمندی و هوشیار مکن صحبت جاهلان اختیار

ئیتر ورده و ده باؤ خوش ببووم و ریگه ی دیومخانم ببوو و ام لی هاتوو جار جار ده ست له کتیبخانه ی دیومخانه که ش وهر دم که له ناو تاقه یه کدا له لای سهرووی ژور مکه بوو. په ند نامه ی عه تار وای تامی هه لبه ست پی چیشتبوووم هه به وای ئه و جور شته داد مکه رام. ئه و کتیبخانه گهوره نه بوو به لام هه موو جور مکتیبیکی کون و له میژینه ی تیدا و مگیر ده کهوت وهک: کللیه دمنه، شاهنامه، مه سنه ی، ئه نوار ی سوه یلی، خه مسه ی نزامی، موسلم، ته فسیری خازن، ئه لف له یله و زور کینی چیرۆک و شتی تر که هه موویان فارسی بوون و له ناو ئه وانه دا داستانیکی پولیسی. جینایی به ناوی، خانه ی زرد، هه بوو له پیشه که ی دا نووسر نووسیوو ی ئه و کاره ساته سالی 1916 (ئه گهر چاکم له بیر مایی) رووی داوه له فهره نسبییه وه مکه رام بوو بو فارسی، من هیچ داستانی له و شیرینتر و سه رنج راکیشترم نه دیوه.

روژیک هه له ناو ئه و کتیبخانه دا ده بینم کتیبیک هه یه خه تی وهک ئه وانی تر نییه، وهک فارسی ده چی و فارسی نییه، به زمه مت چه ند دیریکم لی خوینده وه ئای، ئای، کورمه خو ئه و کتیبه کوردیه، خو کتیبی کوردیش هه یه، دهر وانه لاپه ره ی هه ولی به خه تیکی گهوره لی نووسراوه (شیخ رها تاله بانئ)، ئه و جار زیاده تر له هه ول و ناوه راست و ناخری ئه و کتیبه ورد ده بمه و ده بینم له ناخر و ئوخری دا ئه و شاعیره به فارسی شیعری کوتوه، ئای له و شته سهیره، ئه وه ده بی ئه و کابرایه چ زانا و هه لکه وتوو یه ک بووبی و به کوردی و فارسی شیعری کوتوه. چیتان لی بشار مه وه له و روژمه ئیتر دیوانی شیخ رها منی به جاریک له په ند نامه ی عه تار پچریه وه، هه لاپه رمه کی له و دی شیرینتر، به تاییه تی ئه و هه لبه سه ته فارسیانه ی که سهر ماته که ی به و شیعره ده ست پنده کا:

نه سر از مطلع گیلان بدرآرد ماهی نه علم برکشد از سمت بخارا شاهی

کورد گوته نی به جاریک میسکی منی ئاو دا. ئیتر ومخت و بیومخت ئه و هه لبه ستانه له سه ر زار و زمانم بوون و ورینگه م پیوه ده کرد. گالته و جوین و هه لبه سه ته کانی تری شیخ رها م له گهل هه مرکس باس ده کرد دهر ده کهوت که ئه وانه له من باشتر و زووتر ئه و هه ستیار و ویزه وانه گهوره کوردیه مان ناسیوه هه لبه سه ته کانیان له به ره، بیجگه له وه هه ستیار و ویزه وانه گهوره کانی تری کوردیش وهک: نالی، گوران، حاجی قادر، بیخود، وه فایی، تاهیر به گ، هیندیکیان دیوانی

جاپکراو و هیندیکیان شبعری دهستتوسیان لهناو بهیاز و دهفتهراندا ههیهو لهزور شوین ودهست دمکون و چونکه لهمالهکهی نیمدانین من لینیان بی خهبرم. دیوانی وهفایی نهو کاته هینته چاپ نهکراوو بهلام شیرین تهشی دهرتیبی وهفایی وای دنگ دابوو ههس پش بلاو بوونهوی ولاتی داگرتوو. ههچ کوریک نهوو باسی نهو ههلبهستانهی تیدا نهکری و لهسهر مهعنا لیدانهوو شی کردنهو میان کیشهو ههلا دهست پی نهکا.

دوای چه ندهسالیکی منیان لهگهل برابهکی ترم بهناوی حهسن که لههئالمانیا کوچی دوایی کرد ناردمههاد بو مهکتب و پیره نهکنیکمان ههبوو نهویشیان لهگهل خستین که لهوئ خواردن و شیو و کولمان بو جیهه جی بکا.

مهبادی نهو دم شاریکی نهک زور گهوره، بهلام ههتا بلئی دلگر بوو. ههتا نهو رو تووشی شاریکی تری وانهووم لهلی مندا جیی مهباد پر کاتهوه، نهک ههس لهو دیوو دیوی کوردستان تهنا ته لهجیی تریش و هه میشهو ههتا ههس لههس کوئ بم دلهم ههس بو وئ دمکور کینی. نهو ههموو دوکان و قهیسهری و کوتالی زهر دوسوور و هاتوو چوی ترومبیل و هاوار هاواری نوئل فروش و شه ریتهی میوژ و بریشکهی گهنه شامی و زهنازه نای حه شامه تی مهیدانی مغگوران درینگه ی لهسهری پیاو دههینا که لهگوند شتی و امان ههس نه دیوو لهوئ مهگهر نیوارو نیوارو که کیوهوان و جوتیار بهر موآل دهبوو نهو هه پیره کوریکی وهک کاکه لالی رهشیده کویری تیی هه لکردبا:

خوم قاسیدی زیر نوکی سبهی دهرؤم سهههری دهچمه لای بابی زیر نوکی بمرگری بهنوگری

یان قوته قوله بیتیکی وهک برایی ماماغای بهرو گوند لهخوی نووسابا:

هوی خالی ریوار ریم کهوتهوئی نهمنی کوشت لهجهی ههوری لهکوئی

هوی خالی ریوار ریگم ههورازه تیریکی لیدام، چانام تازه

دما ههچی تر نهوو بیدهنگی لهو گوندهدا بشکینی. من و براکه دو مندالی فهقیر وکهی نهو کویره دنیه که لهوئ منیش لهبهردمان ههله دههفری زوری پی نهچوو لهشار چاو و گویمان کراوو تهوایتیک چهختی ببوین و دهگهل مندالی شار راستمان دهکردوه. بیجگه لهوه دوست و ئاشنا و روشناسمان بو پهیدا بوو نهویش لهسایه ی باوکه وه که لهشار زوریان نه ویان دهناسی و لهبهر خاتری نهو روویان ددها نیمهش.

یهکیک لهو ناسیاوانه شبخیک بوو (شیخ محمهد مهعسوم) لهبهمهالهی شیخی ههورامان که په ریوهی نهو دیو (نیران) ببوو لهمزگهوتی بازار له حوجره یهک دا دادنهشت و لهلای زانای گهوره و بهناوبانگ، مهلا خو سینی مهجدی، دهیخویند. باوکه که مریدی نهو بنهالهوو ناموژگاریی نیمه ی کردبوو که جار جار بچینه زیارهتی و نهویش بهرووی خوش وهری دهگرتین. لهگهل هاتوو چوی شیخ بوو نهو مزگهوتی به خزمهت ماموستاش دهگیشتین و ههموو جارئ دهیدواندین و نهو دیتن و دواندنه لهو اییدا بوو به ئاشنایهتی و دوستایهتیکی زور گهرم و ریز و حورمهتی نیمه بوو نهو و لوتقی نهو بو نیمه.

نهو ماموستایه (مهلا خو سینی مهجدی) لهزهمانی کوماری مهباد دا وهزیری داد بوو. بیجگه له پایه عیلمیه بهرزه کهی ههس خوی لهمهباد و ههموو موکریان لهبهر تاییهتیکانی خوی لهناو خهک دا شه خسیهتیکی خوشهویست بوو. وای لهخوی کردبوو خهک حزیان بهدیتن و زیارهتی دهکرد. لهمالی خو یهوه ههتا مزگهوتی بازار که شوینی دهرس گوتههوهو پینشوژی کردن بوو ریگه ی بهناو بازار و قهیسهر یهکاندا بوو که به پینان دههات و بهناویاندا تیده پهری و لهوسهر ههتا نهو سهری بازار لهگهل نهو خهک به شیهوهیکی شیرین نهحوالپرسی و قسه ی خوشی دهکرد و ههریه که به جو ریک و به پیی خوی دهیدواند و شوخی لهگهل دهکرد. لهسهر نهو پایه زانسته بهرزه کهسی بهکهم نهدهگرت.

لهناو فهقی کاندان نهوهی دهگه شته دهرسی بهر زور ههس خو یان بوو لای نهو دهکوتا که جیی خو یان لهلای بکه نهو به لام نهوش لهخو رادیتنیکی زوری دهویست چونکه شیهوهی دهرس گوتههوهی زانسته یانهی نهو که لهه رادیهکی بهر زدا بوو بهههموو کهس وهر نهدهگیرا. زور کهسی وا ههبوون که لهلای نهو فهقی و لهجیی تر ماموستایهکی تهو او بوون. یهک لهو فهقی یانهی نهو کاتهی ماموستا که بوو زیرهکی ناوبانگی ههبوو ماموستا، سهید عیزه ددینی حوسینی، بوو.

ههس لهو دهره دا بوو که گهنه جکانی مهباد تازه یهک و دوو دوو بوو خویندن دهچوونه شار مگهور مکانی وهک تهو ریز و تاران که پیش نهو دم نهدهچوون، یانی و اباشه بلیم نهو شارستانیهت و پیش کهوتنخوازیه ی نیمه که به خویندن لادی رازی

نهبووين و خوځمان دهكوتا بو شار نئوانيشي گرتيوو. يهك لهو گنجاننهكهمن دهمناسي كورتيك بوو بهناوي (محممدي مهولايي) كهبو خويندن چووبووتهوريز و توزيكيش لهدايكيمومخزمايهتي لهگهل نيمهههبوو، دايكی وی و دايكی براكاني ترم كهئيمهبره ی دوو دايكين همدووكيان كچي موفتي سابلاخ بوون. روژيک لهناو قهيسهريان دوكاندارتيك كهتازه لهتهوريز هاتبووهو بو كووتال كرین چووبوو چهندهكسنيك لني هالابوون باسي تهوريز و گراني و همرزانيي شتومهكيان لي دپرسی يهكيان كوتی: نئري لهتهوريزي مهحممدي مهولاييت نهدي ؟ دوكاندارهكهكوتی بهريوملا ديتم كافر بووه. كوتيان جا چوون كافر بوه؟ تو بهچي دهزاني؟ كابرا سويندي خوارد كوتی بهچاوی خوځ ديتم لهشهقام بهسهری روت دهگهرا.

رهنگهئوهبوځمن قسورتيكي گهورهبي كهبهمهباددا تيپهرم و ياديكي خهيام نهكهه كهخهلكي شار دهياتگوت نهوهی وهفایي شاعيري گهوره ی كوردهو هس لهبر نهوش ههموولايهك ريزيان لي دنا و بهههموو حال و نهحواليكيهومخوشيان دهويست. مبهستم لهحال و نهحوالی وی ئهوميكهگوپي نهدهدا هيچ داب و دستور و نهريتي ژيان لهجلك لهبر كردن و خواردن و بهري چووني ئاساييدا وهك خهلكي تر. لهوهدا كهخوي هيچي نهبوو و خهلكي شار يارمهتييان دهداقسهه نيبه بهلام فهقيري تريش لهشاردا ههبوون كههيندهی خهيام كهمترخهه نهبوون و سههرای فهقيري و دستكورتی ژيانتيكي فهقيرانهيان هس ههبوو. دنكي زورخوش بوو ، شيت نهبوو بهلام خوي لهشيتي دها و لهكهليندا قسهی زور رهق و گورچو بري داويشتهگهورهپياواني حكومتهی شا و تهوسي پي دا دهان.

لهمههاباد گيرايانهوگوتيان روژيک فرماندهی سپای مههاباد (سپههيوو كهريمی وهرههرام) بهفيز و ئيفادهيهكي زورمهيهشهقامدا دههات و چهند نهفسهري تريشي بهدواوهبوون هات گهيشتهئوه جيبهی كهخهيام لهقوژنيك لهسهه جادههينديك چيلكهو چالي وهكو كرديوو و لهوي چای ليندهنا و نهوي مال و حالی بوو. نهگهه گهيشتهوي خهيام ههستا بهدهنگيكي خوش ئه شيعره بهرزهی خويندموهكهدهلي:

هان ای دل عبرت بين از دیده نظر کن هان ایوان مدائن را آيينه عبرت دان

ئهو شيعرهكه هس خوي مهعنايهكي زور بهرزی ههيهرووتيكي وهك خهياميش لهرووی فرماندهی سپايهك دا بيخوينتيهوپهياميكي زور گهوريه. كوتيان وهرههرام تاويك لهسهری راوهستا و تماشای كرد. لهبيرم نيبه داخوا قسهشی له گهل كرديوو يان نا و تيپهري .

دریژه ی ههیه ...